

**WZORY
HAFTU KASZUBSKIEGO
SZKOŁA PUCKA**

**ZRZESZENIE KASZUBSKO-POMORSKIE
PUCK 1976**

Pucka szkoła haftu kaszubskiego posiada tradycje niemal równie stare jak najbardziej znana na Kaszubach hafciarska szkoła żukowska. Podobnie jak w Żukowie również na ziemi puckiej sztuka haftu przyjęła się i upowszechniła dzięki działalności zakonnic. Przy klasztorze cysterek, którym księżę Świętopelk Wielki darował w 1219 r. Żarnowiec, istniała bowiem — tak jak u norbertanek w Żukowie — szkoła dla szlachcianek i córek bogatych mieszczan, słynąca m. in. właśnie z haftów. Relikty sztuki panien żarnowieckich i ich wychowanek oglądać można jeszcze dziś na zabytkowych ornatach w klasztornej kościele. Podobnie jak w Żukowie haft trwał w Żarnowcu aż do kasaty klasztoru przez władze pruskie w pierwszej połowie XVIII wieku, z tym jednak, że od 1590 r. za sprawą już nie cysterek a benedyktynek, w ręce których klasztor ten przeszedł. Dziś, chociaż znowu benedyktynki są w Żarnowcu — grupa wileńska objęła sukcesję po ostatniej wojnie — tradycji haftu klasztor ten, niestety, nie podtrzymuje. Natomiast nieprzerwanie haft był i jest żywy, w wersji ludowej, wśród kobiet z Pobreża Kaszubskiego.

W okresie międzywojennym puckie tradycje hafciarskie o rodowodzie żarnowieckim dodatkowo rozprzeczniły i wzbogaciły kursy prowadzone na tym terenie przez Antoninę Pronobis siostrę proboszcza w Swarzewie, Helenę Miotk siostrę znanego działacza Antoniego Miotka w Pucku i Bronisławę Wryczankę, bratanicę pierwszego pomorskiego kapelana z armii Hallera a następnie proboszcza w Wielu — ks. płk. Józefa Wryczy. Bronisława Wryczanka, z męża — Plińska, zamieszkująca w Kościerzynie, nie tylko sama znakomicie do dziś haftuje i projektuje wzory, również wyjątkowo umiejętnie i z wielkim zaangażowaniem zajmowała się w latach młodości nauczaniem haftu. Poczynając od końca lat dwudziestych i przez lata trzydzieste kursy, których Wryczanka była organizatorką, ukończyły setki kobiet z Pucka i wiosek północnej części ówczesnego powiatu morskiego. Zasadą Wryczanki były też pewne innowacje, rozwinięte i wzbogacone po wojnie przez puckie hafciarki, przede wszystkim przez Helenę Śliwińską i Otylię Grabowską; innowacje te wyróżniają dziś nadmorską szkołę spośród haftów kaszubskich.

W hafcie puckim spotykamy bowiem motywy, których nie ma ani w haftach z Żukowa, ani z Wdzydz, ani z Wejherowa. Do najcharakterystyczniejszych należy motyw „mikołajka” będący stylizacją pięknej i chrońskiej już dziś rośliny wydymowej o tej nazwie. Specyficzne dla szkoły puckiej są też „fale” i „sieci”. Haft pucki, podobnie jak żukowski i wejherowski, operuje siedmioma kolorami, przy czym obok jasno i ciemno niebieskiego stosuje się granat. Pozostałe kolory to: czerwień nie nazbyt jaskrawa, słoneczny żółty, smolisty czerń lekko zgnięta, raczej ciemna zieleń.

Plansze, które prezentujemy w tej teczce, zawierają współczesne wzory haftu puckiego, projektowane i haftowane obecnie przez hafciarki z Pobreża Kaszubskiego. Wzory te udostępniły nam do reprodukcji: Helena Śliwińska, Wanda Torlińska i Janina Skowrońska z Pucka oraz Stefania Wujka z Tupadeli i Magdalena Elwert ze Strzelna.

Wybór wzorów został dokonany pod kątem uwypuklenia charakterystycznych dla szkoły puckiej cech. A oto zastosowanie wzorów z poszczególnych plansz:

- 1 — wzory narożnikowe na serwety — Heleny Śliwińskiej i szlak na bieźnik lub obrus — Wandy Torlińskiej;
- 2 — wzór na serwetę okrągłą — Janiny Skowrońskiej;
- 3 — wzór na serwetę okrągłą lub kwadratową ewentualnie na dużą poduszkę — projekt Stefani Wujke;
- 4 — wzór narożnikowy na serwetę kwadratową lub prostokątną i wzór na bieźnik, serwetę lub bluzkę — Heleny Śliwińskiej;
- 5 — wzór na poduszkę — Janiny Skowrońskiej;
- 6 — szlaki na serwety lub bluzki — Stefani Wujke;
- 7 — wzór na dużą poduszkę lub model owalnej serwety — Wandy Torlińskiej;
- 8 — wzór na narożnik serwety kwadratowej lub prostokątnej i szlak na bieźnik (z sercem) — Heleny Śliwińskiej, wzór na małą serwetkę — Wandy Torlińskiej;
- 9 — wzór na ocieplacz dzbanka do kawy — Wandy Torlińskiej;
- 10 — motywy haftu puckiego, które mogą być przydatne do komponowania wzorów.

Na okładce znajduje się wzór Heleny Śliwińskiej przydatny na bieźnik lub małą serwetkę ewentualnie rękaw bluzki.

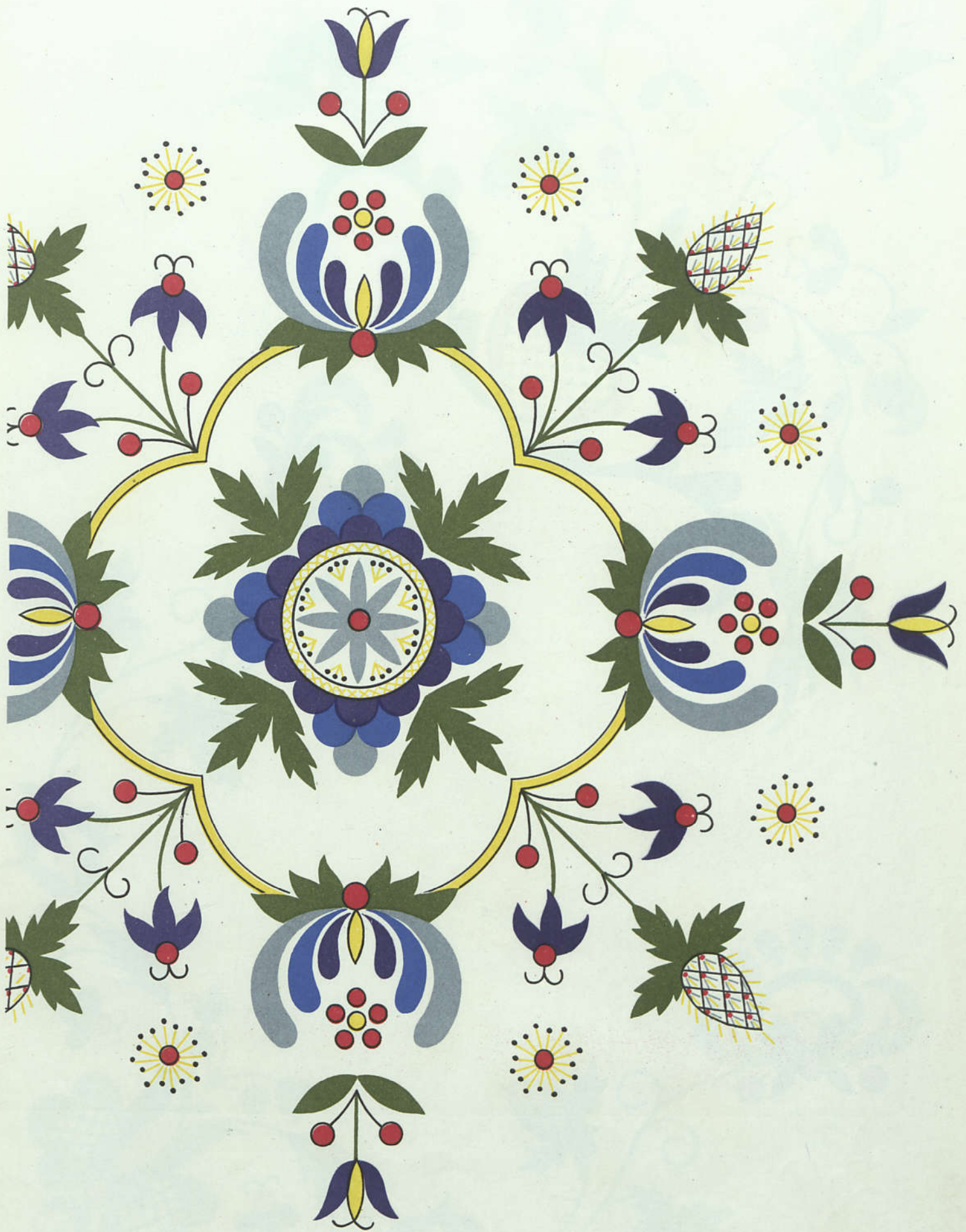
Technika haftu kaszubskiego jest dosyć prosta. Podstawowym jest ścieg angielski, zwany przez hafciarki „plaskim”. Łodygi kwiatów, „wąsy” i obwódki wisienek i innych motywów wykonuje się ścięciem wodnym, siatki — ścięciem „Janina”, a punkty, które hafciarki na Kaszubach nazywają „piegami” — węzłkami. Przed przystąpieniem do wyszywania radzimy jednak, dla zorientowania się w technice, obejrzeć jakiś gotowy już haft. Następnie, dobierając kolory według wzorów na planszach, należy haftować tak aby na lewej stronie płótna wzór wyglądał prawie identycznie jak na prawej, nie płatał się w supłach i węzłach. Po ukończeniu serwety, poduszki, bieźnika czy bluzki pierze się haft nie krochmaląc. Prasować należy na wilgotno, przez szmatkę, z lewej strony. Brzegi kaszubskich haftów wykonacza się najczęściej mierzka z zakładem zależnym od wielkości serwety, o szerokości od 1,5 do 4 cm. Serwetki czy bieźniki można również wykańczać ścięciem angielskim („plaskim”) lub frędzlami, stosowanymi też przy poduszkach i makatkach, które są jednak mniej praktyczne w praniu. Najpiękniej hafty kaszubskie prezentują się na szarym lnianym płótnie, można jednak wyszywać je i na płótnie białym.

A oto ludowa metoda przenoszenia wzorów na płótno. Z plansz zawartych w tej teczce należy przerysować kontury wzorów zwykłym ołówkiem na pergamin, a następnie dość gęsto ponakłuwać ich linie igłą. Pergamin rozkłada się na materiale, mocując szpilkami takżebym się nie przesunął, poczem uprzednio przygotowanym tamponem, najlepiej z flaneli, umaczanym w nafcie i potartym o granatową lub czarną kalkę maszynową, lekko naciskając przesuwamy się po wzorze. Kalka przenika wówczas przez nakłute dziurki i kropkowaniem trwale zaznacza na płótnie rysunek wzoru. Podziurkowany pergamin nadaje się do wielokrotnego użycia.

Wszystkim nabywcom naszej teczki wzorów kaszubskich szkoły puckiej życzymy wielu pięknych haftów.

ELEMENTY HAFTU KASZUBSKIEGO

PAK

ZUCZEK

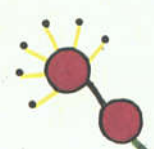
PAWIE OCZKO

PAWIE OCZKO

PAK

SŁONECZKO Z WIŚNIĄ

PŁOMYK

PAK

DIAMANTEK

ŁEB

KONICZYŃKA

TULIPAN

TULIPAN

BAŁWANEK

TULIPAN

TULIPAN

MAKÓWKA

TULIPAN

TULIPAN Z SERCEM

TULIPAN

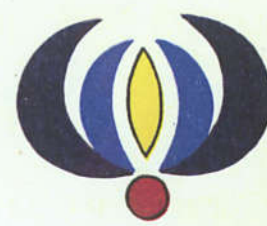
ROZETA

BAŁWANEK

PALMETA

PALMETA

BAŁWANEK

GWIAZDA MORSKA

SŁONECZKO

FALE

SERCE

LISCIE

SIĘCI

MIKOŁAJEK

Teczka zawiera 10 numerowanych barwnych plansz, które
według wzorów Heleny Śliwińskiej, Otylii Grabowskiej,
Janiny Skowrońskiej, Stefanii Wujke i Magdaleny Elwart
wykonała Małgorzata Marczak-Rezmer
Tekst: Izabella Trojanowska
red. techn. Ryszard Lorek
Wydawca: Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie
Oddział w Pucku
Druk: GZP Drukarnia w Gdańsku zam. 80. 10.000 O-9
Cena: 60,— zł